

Tömörkény szülei

PÉTER LÁSZLÓ

(József Attila Tudományegyetem, Szeged)

Az író születésének századik évfordulójára megjelent emlékkönyvben közöltük először családfáját.¹ Azóta számos új adattal tehetjük pontosabbá.

Az apai ág

Kötetben máig nem szereplő írásában Tömörkény ezt írta: „Öregapám idevaló polgár volt, de nem tudott magyarul, ellenben kedvesapám Dom Miguel-katona volt negyvennyolcban.”² Ez a fogalmazás megtévesztő: Kispéter Andrást félre is vezette. Ezt olvasta ki belőle: „Nem tudjuk, a Steingabnerek mikor jöttek Szegedre; az író visszaemlékezése arról tanúskodik, hogy már nagyapja bevándorolt.”³ Az író ugyanis itt összemosta édesapját és az anyai nagyapját. *Öregapámon* nem apai nagyapját, Ferdinand Steingabnert értette, hanem anyai nagyapját, Ströbl Ignácot (1796–1868).⁴ Az apai nagyapa nem jutott el Szegedre, hiszen fia – Tömörkény édesapja – még az alsó-ausztriai, stájerországi Hörsersdorfban született 1825. augusztus 29-én.

Rejtvényt adott föl a *kedvesapám* kifejezéssel is. A *Szegedi szótár* nem ismeri ezt a szót, pedig Szőregen magam is hallottam *kedvesanyám* változatát az ‘édesanyám’ szinonímjaként. Ezt az *Új magyar tájszótár* is ebben a jelentésben ismeri Nagyszalontáról, míg a *kedvesapámat* ‘az após megnevezéseként és megszólításaként főleg a fiatalabb menyek részéről’ Hajdúnánásról közli. Ez azonban itt nem jöhet szóba, hiszen Tömörkény apósa, *Kiss Palcsi* a szabadságharc idején csupán 13–14 éves volt. Az utalás tehát csak az édesapjára vonatkozhat. Sajnos, nem tudjuk, hogy Josef Steingabner – Szegeden már Steingassner József – mikor jött Szegedre, mint ahogyan semmi többet nem tudunk arról, mi szerepe volt az 1848–49-i szabadságharcban, a Dom Miguel braganzai hercegről, osztrák ezredestől elnevezett, de a magyar ügy mellé álló 7. huszárezredben. Erről az érdeméről az alább hivatkozott iratok, amelyek emberi erényeiről tanúskodnak, még elveszett mellékleteikben sem igen szólhattak, hiszen az önkényuralom korában nem lehetett dicsekedni azzal, hogy egy osztrák születésű férfiú a magyar szabadságharcban vitézkedett.

¹ Emlékkönyv Tömörkény István születésének centenáriumára. Szerk. KOVÁCS SÁNDOR IVÁN, PÉTER LÁSZLÓ. Szeged, 1966. 28.

² TÖMÖRKÉNY ISTVÁN: Erre mifelénk. Szegedi Napló, 1903. december 22.

³ KISPÉTER ANDRÁS: Tömörkény István. Bp., 1964. 13.

⁴ HABERMANN GUSZTÁV: Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez. Szeged, 1992. 251.

Steingassner József neve Szegeden először a városi tanácsi jegyzőkönyvben 1851. március 14-én a 2294. napirendi pontban tűnik föl: „Heszler Josef tanácsnok [folyó évi] f. é. 2226. tan[ácsi] számon lakosításért biztosíttatni esedezett Steingaszner József körülményeiről jelentést tesz.” Fönnmaradt Heszler József (1793–1857) jelentése:

„A Tekintetes Tanácsnak ./. alatti kiküldetése nyomán hazájából elbocsájtatása esetében az itteni lakosságról biztosíttatni könyörgött Steingaszner József itt helyben szolgáló pinczérnek körülményei vizsgálatjával meg bizva lévén, a’ Tekintetes Tanácsnak engedelmesen jelentem: hogy a’ folyamodó 2 ./. alatti keresztlevele szerint Ausztriában Hörsersdorfban született; a 3 ./. 4 ./. 5 ./. és 6 ./. alatti bizonyítványok szerint pedig számos évekig Pesten és itt helyben pinczéri minőségben szolgálván, a’ legjobb tulajdonságokról dicsértetik. Továbbá 7 ./. alatt az Ausztriában létező prisdorfi Cs.[ászári] kir.[ályi] kerületi kapitányságnak hivatalos tudósítása folytán a’ Hörsersdorfi polgármesteri tisztség arrol értesíteték: hogy Steingaszner Józsefnek hazájából elbocsájtatása előbb nem tárgyalathatik[,] míglen a’ lakosításról nem biztosítandja. Melly körülményekben a’ folyamodot kérése elnyerése végett a’ Tekintetes Tanácsnak felajánlani bátorodom. – Szegeden Május 12^{én} 1851.

Heszler Josef tanácsnok⁵

A tanácsjegyzőkönyv jobb oldalán olvasható határozat szó szerint megegyezik Heszler imént idézett jelentésének hátlapján – más kéztől, minden bizonnyal Szávits Mihály főjegyzőtől származó – határozattal:

„Miatán ezen jelentésből kitűnnék[,] hogy Ausztriai Hörsersdorfi születésű folyamodo Steingaszner Josef pinczér a 3 ./. 4./ 5 ./. és 6 ./. alatti bizonyítványok szerint számos évekig részint Pesten, részint helyben mint pinczér szolgálván jozan, jámbor maga viseletéről és becsületes jelleméről dicsértetik; annál fogva részére azon esetre, ha hazájából elbocsájtatását kellőképp elő mutatandja, fent érintett jeles tulajdonságainál fogva biztosíttatik. – Szeged 851^{ik} évi május 14^{én} tartott Tanács ülésből.” A bürokratikus fogalmazás értelme: megígérték Steingassner Józsefnek, hogy ha megszerzi szülőfalujától az elbocsátólevelet, Szegeden megtelepülhet.

Sajnos, a hivatkozott mellékletek, amelyekből Steingassner József addigi pályájára következtethetnénk, nincsenek meg a levéltárban; alkalmasint időközben kiselejtezték őket.

1848 előtt a *polgárjog* nélkülözhetetlen volt ahhoz, hogy a betelepülő ipari vagy kereskedelmi tevékenységet folytathasson.⁶ Számos más előnnyel is járt: a tettenérés esetét kivéve nem lehetett letartóztatni; még magánjogi követelések ügyében is csak saját bírása ítéltethet fölötte. „A szegedi polgár az országban bármerre szabadon utazhatott, s polgárlevelének felmutatása mellett semmiféle vámot nem fizetett, ép[p] úgy, mint a nemes ember. Azért becses és óhajtott jog volt a polgárság elnyerése.”⁷ Az 1848-i

⁵ Fénymásolatát Lengyel András bocsátotta rendelkezésemre a Móra Ferenc Múzeum irodalmi osztályának Csongor Győzötől származó anyagából.

⁶ REIZNER JÁNOS: Szeged története. Szeged, 1900. 3: 107.

⁷ Uo.

forradalom ezt a feudális jogot eltörölte. Szegeden az utolsó *polgárosítások* 1848. április 27-én történtek.⁸ Ezért érdekes, hogy ez a jogszokás Szegeden még 1852-ben is élt, még ha *lakosításnak* nevezték is. Korábban a *lakosítás*, tehát a városban való megtelepedés engedélyezése, az első lépcsőfok volt; ezt követhette a *polgárosítás*. Most – a további várostörténeti kutatás fõadata tisztázni, meddig – a *lakosítás* töltötte be a polgárosítás szerepét.

A *lakosítás* hosszadalmas folyamat eredménye volt. Időbe telt, míg Steingassner József megszerezte szülfalujából az elbocsátólevelet. Az 1852. február 16-i 739/781. tételben olvassuk: „Steingassner József hazájától nyert elbocsátó levelet előmutatván [múlt évi] m. é. 2294/2495-ik sz. a. határozatban nyert biztosítás nyomán magát a város lakosai közé felvételét kéri.” A határozat most így szól: „Ezen folyamodás a község rendezése iránt kibocsátott utasítás értelmében hozandó határozat végett a községtanácshoz által tétetik.”

1852. április 5-én 1744. sz. alatt Steingassner Józsefnek még mindig meg kellett ismételnie kérelmét: „Steingassner József lakosításért folyamodott – elbocsátó levelét múlt évi 2294/2495-ik szám alatti határozat nyomán előmutatván – miután ez esetben, azon határozat értelménél fogva a’ lakosításra biztosított volna – kéri ennek nyomán magát meglakosíttatni.” A határozat azonban most már arról szól, hogy a Város befogadta:

„Mihez képest folyamodó Steingassner József a’ kórház részére általa önkényesen [értsd: önkéntesen] ajánlott pengői 2 forintoknak lefizetése mellett, ezennel meglakosíttatik; az érintett öszveg beszerzése ‘s illető helyére leendő szolgáltatása nyugtatónyos jelentést adandó Heszler József tanácsnokra bizattatván.”

Május 4-én a jegyzõkönyv 2525. tétele szerint Heszler József a „meglakosított” Steingassner Józseftõl „beszerzett pengõi 2 forintoknak a’ kórház tárába tett beszoigáلتásáról nyugtatónyos jelentést teszen”. Itt is van határozat: „Meghagyatik Wimmer Sebestyén kórházi felügyelõnek, hogy az által vett érintett 2 pengõ forintokat számadásában illetõ helyén bevételi rovólatba [így!] iktassa.”⁹

Még ugyanebben az évben, július 24-én 3914. szám alatt ismét előfordul a tanácsjegyzõkönyvben Steingassner József neve. Ezúttal panasszal fordult a helybeli császári és királyi városi katonai parancsnoksághoz, s ez tette át ügyét a tanácshoz. A szük szavú szövegbõl csak az derül ki, hogy bizonyos Schortsan cs. kir. Vilmos-ezredbeli kapitányt panaszolt be. A határozat: „Ezen megkeresés, a’ hozzá csatolt iratokkal együtt, a’ Járásbíróságához áttétetik.” Az ügy további sorsáról itt nincs adat.

Két év múlva, 1854. március 20-án Steingassner József – immár nem pincérként, hanem vendéglõsként – német nyelvű beadvánnyal fordult „a tekintetes császári-királyi hatósághoz”. A megszólítás: „Löblicher Kaiser-Königlicher Comitats Verstand.” A 150/1854. sz. alatt iktatott irat mellett ott a 2667/1854. sz. magyar kivonat is:

⁸ REIZNER: i. m. 109.

⁹ A 2 pengõ forint nem volt sok, de nem is kevés. Akkoriban egy tanító évi fizetése 130 pengõ forint volt. (Vö. FRANK TIBOR: Egy emigráns alakváltozásai. Bp., 1985. 72.)

„Steingassner József a' 3 Királyhoz címzett vendéglő haszonbérője folyamodik, hogy a' bérkocsisok 's társasági kocsisok azon visszaélése, mely szerint a' vasúton jövő vendégeket kizárólag csak a' Fekete Sas és 7 választó vendéglőkbe szállítják stb. megszüntetessék, s nékie engedély adassék 2 társasági kocsi felállítására.”

Társasági kocsin társaskocsi, azaz *omnibusz* értendő. A helyi közlekedésre vonatkozó első adatunk az 1853. október 16-i tanácsülés 154. sz. határozata. Ebben a Város 12 hintó és 4 omnibusz munkába állítására adott engedélyt.¹⁰

A határozat: „Ezen folyamodvány oly utasítással, hogy a' bér- és társasági kocsisoknak itt bepanaszolt visszaéléseit az e' részben tartandó vizsgálat és tapasztalandók alapján azonnal megszüntesse, 's ugyan azoknak rendes állomási helyeket jeleljen ki, és azokat ezen kijelelendő állomási helyek pontos megtartására kötelezze – másrésről pedig: hogy a' folyamodó által felállítani kívánt két társasági kocsik iránt véleményt adjon a' Szegedi polgármesteri hivatalhoz, hova hamarébbi visszavárás mellett eredetben által tétetik. Szeged, márc. 22.”

A tanácsi jegyzőkönyv március 24-én 2136. sz. alatt röviden megismétli a panaszt, s így határoz: „Melly rendelet – az abban meghagyottak iránti vizsgálat eszközlése végett, az eredményről jelentést adandó Farkas János tanácsnoknak kiadatik.”

Csaknem fél év telik el, mire Wöber György (1809–1869) polgármester 1854. augusztus 11-én 4259/1854. sz. alatt válaszol a császári-királyi megyei hatóságnak Steingassner János [!] „helybeli három király című vendéglősnek [így!] a kebelbeli bér[-] és társasági kocsik tulajdonosai ellen” emelt panasz ügyében. A bepanaszolt omnibusztartók, név szerint Burger Antal és Kukovecz György, tagadták Steingassner József vádját. „Utasítottak, hogy a jövőben egy omnibusz álljon Zseravitz Mihály [háza] és [az] öreg Kárász házak közt, három pedig a városháza és a mézsárszék közt, miután azon oldalba[n] több vendégfogadók léteznek.” Ebbe Steingassner József is belenyugodott, és „azon óhajástól, hogy szinte [szintén] ő is két társaság[i] kocsikat tartasson, önként elállott...”

A polgármester levelének köszönhetjük, hogy a szegedi „tömegközlekedés” kezdeteiről az eddigieknél pontosabb adatokhoz jutottunk. Beszámolt ugyanis arról, hogy akkor 12 bérkocsi és 4 omnibusz szolgálta a mai Rendező pályaudvar helyén levő vasútállomás és a belváros közötti forgalmat. Föl is sorolta a tulajdonosokat: két-két bérkocsija volt Molnár Antalnak és Gloszauer Jánosnak, egy-egy Ausländer N.-nek (ez lehet Náthán is, Náci [Ignác] is), Habi Pálnak, Szabó Jánosnak, Szemerédi Jánosnak, Nagy Albertnak, Katona Imrének, Szabó Antalnak és Rózsa Mihálynak. Az omnibuszok közül kettőnek Burger Antal, kettőnek Kukovecz György volt a tulajdonosa. A „használati árak”, azaz a viteldíjak a társaskocsikban „nyomatott íven belsőleg felragasztva vannak”. Az omnibuszok helye a sétatéri sarkon van.

Bizonyára nem véletlenül írta el Wöber György Steingassner Józsefet Jánosnak. E néven is működött akkoriban vendéglős, mégpedig nem akárhol, hanem Pesten. Kétségtelenül rokonok lehettek Józseffel, de hogy milyen rokoni kapcsolatban állottak

¹⁰ TERHES SÁNDOR: Omnibusztól trolibuszig. Szeged. 1979. 5.

– testvérek lehettek? – nem tudjuk; Tömörkény sohasem említi. De híre-neve Szegedre is eljutott. A Szegedi Híradó 1859. télelő [december] 11-én közli az alábbi keretes hirdetést:

„*Hirdetmény.* Alól jegyzett tisztelettel jelenti a [tisztelt cím] t. c. közönségnek, hogy az ismeretes

*szálloda a magyar királyhoz
Pesten a színháztéren¹¹*

jelenleg utazók fölvételére zárva van; minthogy ezen épület egész terjedelmében, belső részeiben úgy, mint külsőleg télen át megújítani, minden hiány mellőteni [így!] fog, és a legcélszerűbb javításoknak van alávetve.

Mint bérlő biztosítom a nagyérdemű helybeli és különösen a t. c. utazó közönséget, hogy a nevezett szálloda ízléses és kényelmes fölszerelésében semminemű költséget nem kímélendek, úgy, hogy az minden méltányos igényeknek megfelelően képes legyen.

Az építkezés bevégezte s teljes fölszerelése után *isméti megnyitását* kellőleg közhírré tenni el nem mulasztandom.

Pest, december hóban 1859.

Steingassner János szállodabérlő”

S valóban, áprilisban, a Szegedi Híradó 1860. tavasz hó 29-i számában ismét ezt a keretes hirdetést olvashatjuk:

„Aluljegyzett tisztelettel jelentem, hogy a

*„Magyar király”hoz
címezett
szálloda*

Pesten a színháztéren,

úgy *belül*, mint *kívülről megújított*, s minden előbbi hiányok teljes eltávolításával *újra szerveztetett*, s f. évi ápril 24-én a t. c. utazók fölvételére *megnyitott*.

Minden igazságos és korszerű igénynek megfelelni törekedtem, s támaszkodva e szállodának legkedvezőbb fekvésére a város közepében – minden további földícsérését fölöslegesnek tartok – és szíves figyelem[ért] s részvét[el]ért esedezem.

Steingassner János, bérlő”.

A Magyarország 1861. február 6-i számában képes hirdetés ajánlja a közönség figyelmébe Steingassner Jánosnak a Magyar Királyhoz címzett vendégfogadóját.

Visszatérve Steingassner Józsefhez, ismeretes, hogy Tömörkény István születésekor, tehát 1866-ban, édesapja már nem Szegeden, hanem Cegléden a restit, a vasútállomási vendéglőt bérelte. „Édesapám – írta Tömörkény egyetlen, rövid önéletrajzában – abban az időben pár évig bérben bírta az osztrák államvasút-társaságtól a ceglédi vasúti vendéglőt, így esett meg, hogy a szegedi születésű többi öt testvéreimmel szemben nem a szűkebb

¹¹ A mai Vörösmarty téren.

haza homokján láttam meg a napvilágot.”¹² Így folytatta: „bár Cegléden születtem az anyakönyv szerint, de sohasem voltam bent a városban. A vasúti állomás igen messze esett a várostól (a mostani ceglédi állomás azóta már a harmadik), hatvanhat karácsonyán irgalmatlan nagy hideg lévén, nem vittek be a városba keresztelni, hanem kihozatták a papot a vasútra. Két év múlva hazakövetkeztünk onnan, s azóta nem állván módomban Ceglédre ellátogatni, azzal a zavaros ténnyel kezdődik ez az egész élet, hogy még sohasem voltam abban a városban, amelyben – a keresztlevél szerint – születtem.”

1868-ban tehát Steingassner József visszatért családjával Szegedre. „A hetvenes évek végén már Makón vagyunk, apám ott nagyvendéglős, én a református kis gimnázium tanulója.”¹³ 1877-től Steingassner József Makón az 1870 körül épült, ma is álló Koronát bérelte a csanádi püspökségtől.¹⁴

A *Víz*, a szegedi nagy árvíz után, 1880-ban ismét visszatért Szegedre. Ekkor lett az Arany Oroszlán *tulajdonosa*. Nyilván feleségének örökségékeppen került sógorától, Ströbl Józseftől az ő kezére a nagy múltú kávéház és vendéglő.¹⁵

Ámde nem sokáig élvezhette tulajdonát: élete delén elhunyt. A Szegedi Napló 1883. december 4-i nekrológja így szól:

„*Halálozás.* A városunkban általánosan tisztelt Steingassner családot súlyos csapás érte. A család feje, Steingassner József, az Oroszlán kávéház s vendéglő tulajdonosa tegnap délután elhunyt 58 éves korában. A derék férfiú halála nagy részvétet keltett azoknál, akik ismerték, s temetésén, mely ma délután 4 órakor ment végbe, méltó kifejezést nyert a részvét. Béke poraira.”

Az anyai ág

Tömörkény azt írta, hogy öregapja, Ströbl Ignác, „idevaló polgár volt”. Minden viszonylagos: az ő számára, kivált amikor ezt írta, 1903-ban, a 18. század végén született nagyapa, különösen édesapjához képest, régi szegedinek hatott. Holott ő sem itt született, hanem ugyancsak Alsó-Ausztriában, Siebenhirtenben. Hódmezővásárhelyen is bérelt vendéglőt.¹⁶ 1825 körül kötött házasságot Fischer Annával (?–1875). Házasságukból Erzsébet, József, Ferenc, Borbála, Mária, Jusztina és Magdolna született. Az 1840-es évektől övé volt az Arany Oroszlán. Tömörkény írta ugyancsak 1903-ban: „Már hogy festve aranyból, kék mezőben, s részben a nagyobb igazság, részben a piktori munka helyes megítélése céljából alá is volt írva, hogy: *Az arany Oroszlányhoz. Zum goldenen*

¹² Az *Érdekes Újság* dekameronja. Bp., 1913. 2:293. – Érdekes, hogy Tömörkény figyelmen kívül hagyta a bizonyára csecsemőként elhunyt legidősebb fiút, Gyulát és a másfél éves korában elhunyt testvérnőjét, a szintén Cegléden született Etelt. Lehetséges, hogy nem is tudott róluk?

¹³ Uo. 294.

¹⁴ PÉTER LÁSZLÓ: Makón. = P. L.: Tömörkény világa. Bp., 1997. 20.

¹⁵ PÉTER LÁSZLÓ: Régi szegedi kávéházak. = P. L.: A szerette Város. Bp., 1986. 57.

¹⁶ SZEREMLEI SÁMUEL: Hódmezővásárhely története. Hódmezővásárhely, 1913. 5: 1124. – Ez az adat 1850-ből való, de azonos nevű fiának születési helyéből, évéből következtetve, Ströbl Ignác már 1838-ban Vásárhelyen működött.

Löwe. Jártá még ekkor a német címezés is, mert negyvennyolc előtt történt ez, amikor öregapámé volt ez a ház, aki kávéházat meg vendéglőt tartott benne.”¹⁷ Az „öreg sarki ház” a 19. század elején Götz János halászgazda, *nagyfiser* lakóházának épült. Ezért látható ma is a ház sarkán elhelyezett kőből faragott hajóorr.¹⁸ A reformkorban, 1841 és 1849 közt itt volt a Belvárosi Kaszinó.¹⁹ „Nagy öreg akácok álltak az udvarában, ugyan ott vannak még ma is. Belső üveges folyosóját az örökös kávéillat lengte körül, hol a kávéskonyhából, hol az udvarból származva. Nem csak akkor, de még sokkal azután, a hetvenes években is, aki kávé a főztjére valamit adott, maga pörkölte a kávé szabad vastűzhelyen az udvaron, és annak megállapítását, hogy elegendően pörkölt-e már a kávébab, másra nem bízta volna.”

Tömörkény emlékei nyilván már a hetvenes évekből származtak. Csak szüleinek elbeszéléséből idézhette föl az öreg sarki ház „nagy napjait”, 1849 júliusát, amikor az országgyűlés Szegeden ülésezett, és a képviselők „három szakaszra oszolva”, három váltásban, mert csak így fértek el, az Oroszlánban ebédeltek.²⁰ Ströbl Ignác 1849-ben szükségpénzt adott ki. Szintén Tömörkény írta: „Mert nagy volt a forgalom, rettentő járta a papirosból nyomott nagy pénz, de váltópénz nemigen akadt. Nem lehetett visszaadni a nagy bankókból. Mint ahogy másutt sokfelé csinálták községek is, magánosok is, öregapó szintén nyomtatott apró papírpénzeket, s azokkal fizetett. Csak olyan járópénz volt az a városban, akár az álladalomé. De az idők folyamán nyomuk veszett. Gyerekkoromban még hanyódott belőlük régi könyvekben egy-egy itt-ott, némelyik piros, másik kék, mindannyin rajta az oroszlánkép. Ha volna belőlük, ritkaságszámba mennének, mert ma már ezek a szükségpénzek is annyira ritkák, hogy derűre-borúra hamisítják is őket.”²¹

Cserzy szerint: „A régi Oroszlán (kurtán csak így nevezték) híres kávéház volt. Körülbelül két évtized társadalmi középpontja az öreg Szegednek.”²² Ő is az 1840 és 1860 közötti évekre gondolhatott.

Vásárhelyen született Ströbl Ignác fia, Ströbl József (1838–1887), Tömörkény nagybátyja. Ströbl Ignác 1860-ban adta át fiának az Oroszlán vezetését.²³ Ströbl József

¹⁷ TÖMÖRKÉNY ISTVÁN: Öreg sarki ház. = T. I.: Munkák és napok a Tisza partján. Szerk. PÉTER LÁSZLÓ. Bp., 1963. 285.

¹⁸ BÁLINT SÁNDOR: Az Aranyoroszlán és a Kecsketrafiók. = B. S.: A hagyomány szolgálatában. Bp., 1981. 148.

¹⁹ CZÍMER KÁROLY: A Szeged-Belvárosi Kaszinó története (1829–1929). Szeged, 1929. 29.

²⁰ TÖMÖRKÉNY: i. m. 289. – Az Oroszlánt, a későbbi *Kecsketrafiókot*, 1964 februárjában bontották le. Amikor a 18. századi műemléket, a Török házat, és Tömörkény Oroszlán utcai lakóházát is. Vö. PÉTER LÁSZLÓ: A Török ház tanulságai. = P. L.: Szegedi örökség. Bp., 1983. 97–102. – BÁLINT SÁNDOR: i. h.

²¹ TÖMÖRKÉNY ISTVÁN: Munkák és napok a Tisza partján, 289. – A szegedi negyvenkilences papírpénz. Szegedi Napló, 1912. okt. 23. (Az 1072. számú akkor került a múzeumba.) – A szegedi szükségpénzek őse. Szegedi Napló, 1919. aug. 7. (Az akkori szükségpénzek „ihletésére” egy olvasó küldött be egyet a szerkesztőségbe.) A 6 krajcáros *Utalvány* hasonmását közli Nagy Ádám (Az 1848–49-es magyar szabadságharc pénzei. Szeged [A város folyóirata], 1998. október, 18.).

²² CSERZY MIHÁLY: Az öreg Szeged. Szeged, 1922. 6, 7, 9, 12, 39, 65, 66.

²³ HABERMANN: i. m. 251.

1866-ban Vedres István unokáját, Vedres Klementinát²⁴ vette feleségül. Tagja volt a városi köztörvényhatósági bizottságnak, ahogy akkor az önkormányzati testületet nevezték. A szegedi pincéregyesület kevéssel halála előtt, 1886-ban örökös tiszteletbeli elnökévé választotta.²⁵

A hetvenes évek elején átköltözött a Klauzál térre, Vedres István házának helyére. 1879 januárjában 10 995 forint erejéig bepörölte a várost, amiért házát életveszélyre hivatkozva 1876-ban lebontatta. A Víz után, 1882-ben épült föl új, a Klauzál tér 4. számú, ma is álló háza. Megint Cserzyt idézem: „Ezt a kávéházat Ströbl József (akit becézve *Pepi bácsinak* neveztek) az árvíz után hozta át ide, fölépítvén a díszes nagy házat (akkor még „palotát”), amelynek alsó keleti helyiségeit kávéház céljaira rendezte be. Ströbl-kávéház volt a neve, később lett Belvárosi kávéház.” 1911-től volt Belvárosi kávéház, 1923-tól EMKE.²⁶

Ezért adhatta át Ströbl József az Oroszlánt a Makóról visszaköltöző sógorának, Steingassner Józsefnek.

A régi gyászjelentések forrásértékét növeli, hogy a halálozási adatokon kívül a rokonságról is tájékoztatnak. Ströbl József is jól mutatja, hogy Tömörkény István rokonsága mennyire kiterjedt; mennyire összeszövődött más neves szegedi családokkal. Ströbl Józseféből is sok érdekes derül ki. Három lánya volt: Mária, Margit és Flóra. Ekkor még mindhárman lányok. 1888-ban Mária férjhez ment Gaál Endre (1861–1934) városi kulturális tanácsnokhoz. (Ezt a tisztséget páratlanul hosszú ideig, 1899-től 1928-ig töltötte be! E minőségében szerepe lehetett abban, hogy Tömörkény 1899-ben a Somogyi-könyvtárba került.) 1897-ben Margitot Kiss Ferenc (1860–1952) erdőmester, „a szegedi erdők atyja” vette feleségül. 1900-ban Flórát Kouff Róbert közös hadseregbeli százados vezette oltárhoz. Násznagyaik a sógorok voltak: Gaál Endre és Kiss Ferenc. Ströbl József *napa*, azaz anyósa özvegy Vedres Jánosné Palásthy Erzsébet.²⁷ Sógornői: Kovács Ödönné Vedres Ilka, Vedres Istvánné Preiszler Irén, Ströbl Ferencné Probst Mari. Sógorai: Vedres István, Vedres János, Mjk Lipót, Hutter József. Testvérei: Ströbl Elíz, Ströbl Borbála, özvegy Burger Zsigmondné Ströbl Magdolna, özvegy Steingassner Józsefné Ströbl Mari [így!], Ströbl Ferenc, Hutter Józsefné Ströbl Juszta, Mjk Lipótné Ströbl Katalin.²⁸

Tömörkény édesanyja, Ströbl Mária 1826. október 25-én született. Keveset tudunk róla. Tömörkény éppen az Oroszlánnal kapcsolatban beszélte el, hogy édesanyjának emlékezése szerint 1849-ben Petőfit vélte látni a júliusi napokban, amikor az országgyűlés és a kormány Szegeden volt, s a politikusok meg az írók ott érkeztek az öreg sarkai házban.²⁹

²⁴ PÉTER LÁSZLÓ: Mindörökké Szeged, 60.

²⁵ Szegedi Napló, 1886. júl. 11.

²⁶ PÉTER LÁSZLÓ: A szerette Város, 61.

²⁷ Vö. PÉTER LÁSZLÓ: A Palásthy- eset. = P. L.: Mindörökké Szeged. Bp., 1997. 62.

²⁸ Szegedi Napló, 1888. jún. 8.

²⁹ PÉTER LÁSZLÓ: Szegedi sereg számla. Szeged, 1999. 134–135.

Steingassner Józseffel 1852. április 14-én kötött házasságot. Most már tudjuk, hogy ez bizonyára összefüggött azzal, hogy Steingassner József pár nappal előbb, április 5-én kapott Szegeden *lakosítást*.

Hozományul Ströbl Ignác 225 holdas birtok és major *bérletét* adta lányának.³⁰ Tömörkény idézett önéletrajzában úgy emlékezett, mintha ez *tulajdonuk* lett volna: „Ősztől nyár elejéig a gyerekek az iskolákban teltek el, a nyáridő a balástyai birtokon, jó nagy darab föld volt; ha most meg volna, nem volnék keze-lába senkinek.” Steingassner József és Ströbl Mária házasságából hat fiú (Gyula, József, Emil, Béla, Zsigmond Ferenc és István) és két leány, Etel és Mária született.

Édesanyjáról még annyit sem írt Tömörkény, mint az apjáról. Legtöbbet róla is a gyászjelentésből tudunk meg. Tíz évvel élte túl a férjét. A Szegedi Napló 1893. április 30-án írta:

„*Halálozás.* Egy női erényekben gazdag matróna halálának hírével közli velünk az alábbi gyászlap. Özv. Steingassner Józsefné, szül. Ströbl Mária asszony hunyt el f. hó 28-án 65 éves korában a közeli Sövényházán, ahol egyik fiánál tartózkodott. Az elhunyt érdemes matrónában lapunk jeles munkatársa, Tömörkény István, forrón szeretett édesanyját gyászolja. A nagy körben mély részvétet keltő halálesetet a következő gyászjelentés tudatja:

Steingassner József, Emil, Mari, Béla, Zsigmond, István fájdalomtelt szívvel jelentik a felejthetetlen jó édesanyjuk, Ströbl Mária özv. Steingassner Józsefné rövid szenvedés után, életének 65. évében, folyó hó 28-án Sövényházán történt gyászos elhunytát.

A boldogultnak hült teteme folyó hó 30-án, vasárnap délután 4 órakor fog a belvárosi sírkertben a róm. kat. szertartás szerint beszenteltetni és ugyanott örök nyugalomra tétetni. Az engesztelő szentmise-áldozat május hó 1-én délelőtt 10 órakor fog a belvárosi szentegyházban az egek Urának bemutatni. Áldás és béke kísérelje porait. Szeged, 1893. április 28-án. A fentiekén kívül gyászolják testvérei: Ströbl Elíz, Ströbl Magdolna özv. Burger Zsigmondné, Ströbl Katalin férjezett Mjk Lipót, Ströbl Jusztin, férjezett Hutter Józsefné, Ströbl Ferenc és neje, szül. Probst Mária. Menyei: Bezuk Róza, Poller Matild, Fácskay Róza és számos rokonai.”

A temetésről is beszámolt a Napló május 2-án:

„*Temetés.* Vasárnap helyezték örök nyugalomra a belvárosi sírkertben özv. Steingassner Józsefnét, Tömörkény István íróársunk szeretett édesanyját, akinek halála nemcsak Szegeden, hanem Makón is, amely városnak lakosa volt, mély, őszinte részvétet keltett. A sokak által megsiratott derék matróna holttestét Sövényházáról, ahol a fiának látogatása közben érte el hirtelen a halál, gyermekei kegyeletesen Szegedre szállították, és délután 4 órakor temették el.”

Valószínűleg Steingassner Emil (1858–1913) vendége volt Sövényházán az édesanyja: ő volt a Pallaviciniek tisztartója, *Stein kasznár*, ahogy a népetimológia szerint nevezték az uradalom cselédei.

³⁰ PÉTER LÁSZLÓ: Tömörkény Balástyán. = P. L.: Tömörkény világa, 16–19.

The Parents of Tömörkény

László Péter

The parents of István Tömörkény (1866–1917) originated on both sides from Styria, Lower-Austria. The maternal and paternal sides as well, were members of keeper of restaurant families. His maternal side came to Szeged first, still in the beginning of the 19th century. Ignác Ströbl, his grandfather rented a restaurant in Hódmezővásárhely, as well as the historic café 'Arany Oroszlán' (Golden Lion) in Szeged, from the 1840s. Later he got the ownership of the 'Arany Oroszlán'. His daughter Mária Ströbl got married by József Steingassner in 1852. István Steingassner was born from their marriage, and was officially called István Tömörkény from 1895.

Nothing is known of his paternal grandfather, Ferdinand Steingassner. Only his son Josef came to Hungary: in 1848–49 he served in the hussar regiment 'Don Miguel', fighting for the freedom of Hungary. Afterwards, he became a citizen of Szeged Town on the 5th of April 1852, and married Mária Ströbl on 14th of April. Soon he rented the restaurant 'Három Király' (Three Kings). In 1866, when his son István was born, he rented the restaurant at the railway station of Cegléd. From 1877 he rented the 'Korona' (Crown) in Makó. After the Great Flood of Szeged (1879) he returned to the town and took over the 'Arany Oroszlán' from his brother-in-law József Ströbl in 1880 – obviously as a legacy of his wife. He could enjoy his property for three years only: he died in the prime of his life in 1883.

The family of Tömörkény was extended on both sides, and these branches were intermarried with the most notable, historic families of Szeged (Vedres, Palásthy, Burger, Hutter, etc.). One of Tömörkény's aunts was married to Ferenc Kiss, the 'father of the Szeged forest'; another aunt was married to Endre Gál, the Town-Councillor of Culture. The latter might played a primary role that István Tömörkény, the writer came to work at Somogyi-Library in 1899.

Tömörkény családfája

